

Píší Libuše Heczková a Kateřina Svatoňová

(E*forum, 29. 06. 2016)

To be continued: F. X. Šalda po dvacáté

„Nechci žádných poct ani od university ani od Akademie, ani od města Prahy – pokládal bych to za hloupou a nevkusnou komedii. ... Z téhož důvodu i jakékoli tzv. pocty pohrobní, jako je pojmenování budov, ulic, ústavů, atd. mým jménem, nebo rytí mého jména do kovu nebo do kamene pamětního atd. Mé jméno bylo psáno do vody, do času, do větru...“ napsal ve své závěti F. X. Šalda v roce 1936. Přesto záhy po jeho smrti vznikla společnost, která si dala za cíl uchovat jeho odkaz, a to nejen odkaz materiální, ale hlavně duchovní. Zakladateli této společnosti v roce 1937 byli takové osobnosti jako například Emanuel Chalupný, Josef Hora a Bedřich Fučík. Dokonce v roce 1938 byla udělena cena F. X. Šaldy – „pocta pohrobní“ –, a to básníkům Vladimíru Holanovi a Janu Zahradníčkovi. Na této básnické ceně bylo pozoruhodné, že se mohla uskutečnit jen díky příspěvku od neznámého dárce.

Na dlouhou dobu však bylo Šaldovo jméno zapsáno pouze „do vody, do času, do větru...“. Po roce 1989 byla společnost obnovena Emanuelem Mackem a pokračovala ve svých aktivitách. V polovině devadesátých let se uvnitř společnosti zrodila idea udělování ceny F. X. Šaldy, tentokrát však – navzdory Šaldově závěti – chtěla jeho jméno materializovat, zachytit samu podstatu kritičnosti a obrátit pozornost k samotnému kritickému řemeslu, jež přes všechna protivenství přece jen žije. Devatenáct laureátů, kteří cenu zatím získali (Josef Vohryzek, Milan Jungmann, Vladimír Just, Jiří Cieslar, Lubomír Dorůžka, Karel Kraus, Karel Thein, Zdeněk Vašíček, Jiří Opelík, Jarmila Vacková, Jan Štolba, Jindřich Černý, Miloslav Topinka, Jiří Brabec, Věra Linhartová, Hana Rousová, Milena Bartlová, Martina Pachmanová a Petr Rezek), reprezentuje různorodé pohledy a názory, tu bližší, tu vzdálenější dědictví F. X. Šaldy. Snad naplňují imperativ Šaldova „učitele“ Friedricha Nietzscheho: „Chceš-li jít za mnou, následuj sebe!“

Mezi zakládajícími osobnostmi Společnosti F. X. Šaldy měl být i Otokar Fischer, jenž si v článku o udělování literárních cen posteskl, že není nic horšího než jednomyslné výsledky návrhů laureátů různých ocenění. Nezdálo se mu nic směšnějšího než jednomyslnost. Odborná grémia dnešní ceny jsou proto vždy mnohohlasá, a i když zveřejní jednoznačný výsledek, skrývá se za ním dlouhá a radostná disputace nad knihami, které svědčí o tom, že není Šaldovo jméno vytesáno do kamene, ale že kritický duch je zde stále přítomný.

Letos se grémium Ceny F. X. Šaldy – ve složení Petra Ježková (divadelní historie

a kritika), Matěj Kratochvíl (hudební historie a kritika), Zdenka Kalnická (filosofie), Martina Mašínová (literatura a nakladatelská praxe), Jana Pelouchová (hostitelské Muzeum Kampa), Kateřina Svatoňová (filmová teorie), Miloslav Topinka (básník a esejista) a Tomáš Winter (výtvorná kritika a kunsthistorie) – po takové jiskřivé disputaci rozhodlo nominovat těchto pět počínů:

Lukáš Jiříčka: Dobytelé akustických scén: Od radioartu k hudebnímu divadlu. NAMU 2015. – V knize analyzuje autor tvorbu čtyř současných německojazyčných skladatelů a režisérů, jejichž tvůrčí aktivita v sobě spojuje hudebnost s divadelností. Jeho cílem je podat nový, syntetický pohled na jejich tvorbu jako překračování hranic mezi jednotlivými oblastmi umění, permanentní výměnu či dialog forem a žánrů. Vymezuje se tak proti jednostrannému zkoumání jejich díla, ať už z muzikologického, nebo teatrologického hlediska. Jiříčkův výklad vychází z osobní zkušenosti a přímého kontaktu s díly Heinerja Goebbelse, Olgý Neuwirth, Andree Ammera a Helmuta Oehringa, ovšem jeho interpretace je postavena i na pevných teoretických základech z uměnovědné oblasti. Neméně významný akcent pokládá na tradici moderny a avantgardy, které jsou zdrojem a počátkem vývoje multimediálního umění. Autor tak ve své knize nabízí myšlenkově kritické a svébytné pojetí výseku současné hudebně-divadelní produkce, které může být nejen podnětem pro další odborné a teoretické bádání, ale i inspirací pro živé umění.

Sylvie Richterová: Eseje o české literatuře. Pulchra 2015. – Konvolut vydaný začátkem roku obsahuje všechny důležité teoretické práce Sylvie Richterové z let 1975–2015, které vybral a uspořádal Petr Šrámek. Některé stati souboru se objevily v autorčiných dřívějších dílech, část byla uveřejněna pouze časopisecky nebo vychází poprvé. Žánrově jde o eseje, studie, úvahy, recenze, předmluvy a doslovy. Kniha je rozdělena do devíti částí sdružených s ohledem na jednotlivé autory a tematické okruhy. Obsaženy jsou texty věnované konkrétním autorům a jejich dílům i texty o fenoménech s díly těchto autorů tematicky korespondujících, v jednom oddíle je tak například řazena studie o Haškovu Švejtkovi i o fenoménu komiky a komičnosti. Richterová dále pojednává o Karlu Čapkovi, Milanu Kunderovi, Věře Linhartové nebo J. A. Komenském, z obecnějších témat je zastoupena deníková literatura, antropologická konstanta, paměť a fenomény jako ideologie, samizdat a exil či centrum a periferie.

Michael Špirit: edice Růžena Grebeníčková: O literatuře výpravné + Michael Špirit: Růžena Grebeníčková a její rukopis: Studie - Komentář - Bibliografie. IPSL - Torst 2015. – Tisícistránkový svazek O literatuře výpravné přináší výbor z celoživotní tvorby významné literární historičky, kritičky, překladatelky a editorky. Je rozvržen do pěti oddílů, které odrážejí základní oblasti autorčina působení (teoreticko-metodologické otázky umělecké prózy, romanistika, bohemistika, rusistika a germanistika). Zároveň je však tento celek možné číst i jako soubor malých monografií, které vystávají z témat a jmen, u nichž se Grebeníčková zastavovala opakovaně: literatura faktu, román a jeho forma, literární autobiografie; Benjamin, Čechov, Diderot, Dostojevskij, Ejchenbaum, Gogol, Hofmannsthal, Kaiser, Lopatka,

Musil, Weil. – Editor výboru Michael Špirit je zároveň autorem svazku Růžena Grebeníčková a její rukopis, který vychází vstříc hned několikerým čtenářským potřebám: vedle komentovaného soupisu publikovaných i nezveřejněných autorčiných textů a literárněhistorického výkladu k nim, je jeho součástí též analytická studie otevírající přístup k celému dílu Růženy Grebeníčkové. Oba svazky tak přinášejí vůbec poprvé celkový obraz i zhodnocení jejího výjimečného kritického díla.

Jindřich Vybíral: Leopold Bauer: Heretik moderní architektury. Academia – Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze 2015. – Monografie téměř na 600 stranách velkého formátu pojednává o tvorbě architekta (1872–1938) původem z Krnova, jehož obytné, veřejné a průmyslové stavby nalezneme především na Moravě, ve Slezsku a v Rakousku. Autor publikace Jindřich Vybíral v jednotlivých kapitolách představuje celou Bauerovu proměňující se tvorbu (hned v úvodu je zmiňován jako žák Otto Wagnera a jeho „přechod“ od moderní architektury k novému historismu). Krom díla architektonického jsou zahrnuty též designérské práce, včetně „maličností“ jako návrh likérové skříně. Psané slovo průběžně doplňují návrhy a dobové fotografie realizací, v závěru jsou řazeny fotografie současného vzhledu exteriérů a interiérů a mj. též katalog Bauerova architektonického díla, čítající i neuskutečněné stavby, a seznam jeho textů.

Terezie Pokorná: Kritické chvíle. Revolver Revue 2015. – Kniha přináší výběr z recenzí o divadle, filmu, literatuře a společnosti, které vycházely mezi lety 1990–2015, v době velkých společenských, institučních a kulturních změn. Jasným postojem, kritickým přístupem, poctivou snahou o zachycení inovativních tvůrčích přístupů a pojmenování lacině efektních projevů, se tyto texty stávají nejen podstatnou výpovědí o dobové kulturní praxi, ale i příkladnou ukázkou kvalitního řemesla.

Laureátkou se nakonec stala Terezie Pokorná, a to i proto, že cena již dlouho nebyla udělena za zneklidňující, časovou, větrnou kritiku, a také za soustavnou péči o jeden z nejvýrazněji profilovaných umělecko-kritických časopisů. Na slavnostním předávání 30. 6. v Muzeu Kampa jí laudatio věnuje Michael Špirit.

To be continued...

www.ipsl.cz